

משכן אהוד

THE HOUSE AND STUDY
MISHKAN AHAUD
בית המדרש
משכן אהוד

מאת הרב עמיחי כנרתי

מוסדות בית מדרש
איתמר
ישיבה גבוהה וכולל

שאלות לפרשת בשלח

הקב"ה מצווה את עם ישראל לחזור אחורה לכיוון מצרים - מה הטעם ומה הלימוד מכך?

כמבואר בפסוקים המטרה היתה בשביל להטעות את פרעה שכביכול ישראל נבוכים במדבר בלי הנהגה וכיוון, וכדאי לו לרדוף אחריהם ולנצחם. עם ישראל שמע לציווי זה, "ויעשו כן", אע"פ שכמובן היה להם קושי גדול בכך והיו צריכים לאמונה גדולה בקב"ה כדי לחזור אחורה, והוא "שבחן של ישראל" שאמרו "אין לנו אלא דברי בן עמרם" (רש"י).

מכאן אפשר ללמוד יסוד כללי בחיים, שלעיתים גם נסיגות ובעיות שקורות לנו משמשות בעצם כמנוף להתקדמות, והם חלק ממהלך אלוקי שלא תמיד מובן לנו כבר מהתחלה: "מדרך האמת אין ראוי למשכיל לחשוב על מעשה השם למה עשה כן, כי כל מעשיו בחכמה, וחכמת האדם כאין נגדו. והזכרתי זה, בעבור שתראה בזו הפרשה שציוה השם שישבו אחורנית דרך ערמה, כדי שיצא פרעה וירדוף אחריהם, ויטבע בים. ומחשבות השם עמוקות!" (אבן עזרא).

מדוע לשון הפסוק (יד, י) "ופרעה הקריב", ולא "קרוב"?

בדרך הפשט הכוונה שהקריב את מחנהו (אבן עזרא, ספורנו). במדרשים בארו שרמוז כאן משמעות נוספת: "הקריב את ישראל לאביהם שבשמים!" כשעם ישראל ראו צרתם הגדולה, כתוצאה מהפחד נכנע ליבם, חזרו בתשובה וצעקו אל הקב"ה. הגמרא במגילה דף יד מביאה דבר דומה על תקופת מרדכי ואסתר: "גדולה הסרת טבעת (של המלך אחשוורוש לחתום על כתב המן להשמדת ישראל רח"ל) יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב". והוא בחינת "יוֹנְתִי בְּחַגִּי הַסֵּלַע בְּסֶטֶר הַמְּדֻרְגָה הַרְאִינִי אֶת־מְרַאֲיֵי הַשְּׁמִיעִינִי אֶת־קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרַב וּמְרַאֲיֵי נְאֻה" (שה"ש, ב, יד), שכשהיונה נמצאת בצרה אזי קולה ערב, וכשעם ישראל נמצא ח"ו בצרה תפילתו מעומק הלב וחביבה לפני הקב"ה. גם האמהות היו עקרות, "מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים".

יהי רצון שנזכה בעז"ה לתפילות אמיתיות מעומק הלב גם בלי צורך ב"פרעה הקריב" ח"ו.

האם נס כמו קריעת ים סוף מביא את כולם בהכרח גמור לאמונה?

תמיד נשארת לאבחירה חופשית להכחיש ולהתעקש גם כשרואה דברים ברורים. עם ישראל בכללותו התחזק באמונה, אבל נשאר מקום למי שרצה לכפור לטעון ש"הרוח קדים עזה כל הלילה" היא זאת שעשתה מה שנעשה [וכי מי עשה רוח קדים עזה זו?], ולטעון טענת שגעון של גיאות ושפל [ראו אבן עזרא יד, כז דברי חייו הכלבי, וכן באור החיים יד, כט דברי המשתגעים].

מתוך איזה מצב מרומם נאמרה שירת הים?

"וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־ה' וַיֹּאמְינוּ בֵּה' וּבְמִלְשֵׁה עַבְדּוֹ" (יד, לא). מתוך יראת שמים, לשני מצביה: יראת העונש (ספורנו) ויראת הרוממות (אור החיים), ומתוך אמונה גדולה, הגיעה שירת הים הנשגבה. כדאי לראות בספר מן הבאר לרב אלימלך בר שאול זצ"ל בפרשתנו.

משכן אהוד

THE HOUSE AND STUDY
MISHKAN TORAH
בית המדרש
איתמר
ישיבה גבוהה וכולל

מאת הרב עמיחי כנרתי

מוסדות בית מדרש
איתמר
ישיבה גבוהה וכולל

שאלות לפרשת בשלח

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת" - מה משמעות המילה "אז"?

לכאורה נראה כמיותרת, שהרי ודאי שאז שרו

יתכן לבאר ששרו מיד לאחר הנס הגדול, ולא לאחר זמן. לשירה רגילה צריכים משך זמן כדי לעבדה, בדיוק בניסוח המדוייק וחרוזים מתאימים וכו'. אם עם ישראל שר מיד, זה אומר ששירת הים היתה שירת הנפש, מתוך התרוממות הרוח, ובחינת רוח הקודש, ואין צריכים לזה עיבוד וניסוח. [ידוע שהמשורר נחמן ביאליק התפעל ממרן הראי"ה זצ"ל איך שכותב את כל רעיונותיו בקולמוס ראשון, בלי מחיקות ועיבודים. והיינו שהיתה אצלו שירת הנפש, שירה פנימית, והכתיבה היא רק ביטויה].

"זה אלי ואנוהו" - "בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים!" כיצד השפחה ראתה יותר מהנביאים?

יתכן לבאר מצד גודל המעמד, נס כל כך גלוי, הגיעו להתרוממות מיוחדת. ובאופן אחר ניתן לומר, שבמעמד הנס הגדול זכו להתרוממות המדרגה של כלל ישראל, ומכח זה אפילו שפחה ראתה. "אין צדיק בעולם שיגיע לקרסוליים של כנסת ישראל כולה" (אורות, אורות ישראל ט, ה).

"זה אלי ואנוהו" - מה פירוש "ואנוהו"?

לפי תרגום אונקלוס והרבה פרשנים הפירוש הוא מלשון נווה, אבנה בית המקדש. מדרגת ההתרוממות הגבוהה צריכה להקבע בבית המקדש, אחרת תהיה התפעלות הנפש חולפת וזמנית. האלשיך הקדוש ביאר שהכוונה לבית המקדש בנפש, "בלבבי משכן אבנה!"

מדוע צריך לשמור את צנצנת המן לדורות?

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵלֵא הָעֶמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְתָּ לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הָאֱכָלְתִּי אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (טז, לב). יש בזה זכרון הנס לדורות. כל פרנסת האדם היא משמים. "מזונותיו של האדם קצובים לו מראש השנה!"

מלבד זאת יש בכך גם חיזוק ללומדי התורה: "בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם: בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו". הקב"ה דואג לפרנסת לומדי התורה דרך "הרבה שלוחיו", שהם המאורעות שקורות בעולם. עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לטה! גם הרוח והאש הם שליחים של ה' וכל דבר שקורה בעולם הוא בחינת שליח של מעלה. "אפילו דברים שאתה רואה כולן יתרין לברייתו לעולם כגון פרעושים יתושים זבובים אף הן בכלל ברייתו של עולם, ובכל הקדוש ברוך הוא עושה שליחותו אפילו על ידי נחש ועקרב ויתוש וצפרדע" (מדרש ב"ר).